

Usamljeni neboder

Ivana je moja prijateljica skoro dvadeset godina. Ona je draga, lojalna, pouzdana, obzirna, nežna. Sa njom je lako smežati se, razgovarati opušteno, ali i poveriti joj najdublje tajne. Mislim da mi je bar jednom spasila život.

Ivana je moja genijalna prijateljica. Mnogo zna i brzo priča. Prati i razume politiku, ekologiju, medicinu, umetnost. Puno čita. Rekla sam joj da bi trebalo da se kandiduje na izborima. Ona bi umela da promeni sve što je nepravedno i glupo u ovoj zemlji.

Kada Ivana pominje kompoziciju "Lonesome Skyscraper", zove je skraćeno "Sky". Mislim da je "nebo" u naslovu reč koja opisuje i moj utisak posle koncerta na Kolarcu. Bila sam sigurna da se nešto posebno dogodilo i da su svi to osetili. Rekla sam Ivani da je "Sky" nešto najbolje što sam čula u poslednjih mnogo godina, medju najboljim kompozicijama za orkestar i elektroniku koje pamtim. Ne verujem da sam to mislila zato što volim Ivanu.

Na koncertu mi se desilo nešto što bih pokušala da objasnim kao duboku meditaciju, neočekivano zakrivljenje vremena i prostora, duhovnu levitaciju, treperenje svih čula, opijenost zvukom, opijenost simbolima. Shvatila sam da "Sky" čini nešto što svaki umetnik želi da postigne svojim delom – deluje na ljude. Deluje na arhetipe, arhipsihu, sećanja, osećanja, najtanje i najskrivenije sinapse u biću, obamrle od svakodnevne buke i *trash*-a kojim nas zasipaju sa svih strana.

Obično kompozitor nije svestan kako će ono što stvara delovati na slušaoca. Ponekad u stvaranju oseća strast, euforiju, radost, nadu. Ponekad izvodjenje porekne tajno uverenje da je delo "uspelo", izneveri usplahireno očekivanje beskrajnog aplauza. Dešava se i da kompozitor toliko strepi na koncertu, skoro da ne čuje svoju muziku, ne zna kako je odsvirana, samo požuri da obavi poklon i usput se ne saplete. Na izvodjenju "Sky"-a sve je savršeno funkcionisalo. Orkestar i dirigent su delovali sigurno. Elektronika je bila odlično nivelisana, dovoljno u ukupnom zvuku, dovoljno u zvučnicima. Činilo se kao da se kupamo u alikvotima i šumovima koji su dolazili sa svih strana. Ivana i Marko Nikodijević su sedeli zajedno, ona je svirala "klipsove" i radila miks, a on je davao stručnu i nežnu podršku. Možda zvuči čudno, ali sećam se da me je i njegova "K-hole" pošteno rasplakala. Nekad nisam sigurna da li toliko volim muziku mojih

prijatelja zato što volim njih, ali verujem u svoje profesionalne sposobnosti da prepoznam i ocenim dobru kompoziciju. Zato mislim da na ljubav muzika dodaje još divljenja i poštovanja, tako da uz moje prijatelje i ja rastem i postajem bolja.

“Lonesome Skyscraper” je nastao 2012. godine. Znam da je deonica elektronike prednjačila pri komponovanju, a da je orkestar pratio, zavisio od nje, reagovao na nju. Ivana se uvek pitala da li je trebalo da “razmrda” fakturu orkestra, da doda detalje, “ukrasi” sliku, ali se pokazalo da to nije bilo potrebno. Sve linije su bile savršeno vodjene i sve note na pravom mestu. Orkestracija “Sky”-a sigurno počiva na velikom znanju dobrih rešenja, ali i u ogromnom zaranjanju u imaginaciju odnosa i sadejstva elektronskog i orkestarskog medijuma. Otuda i moj doživljaj jedinstvenog interaktivnog zvučnog događaja, koji je poskidao paučinu iz sale Kolarca, ali i izneverio očekivanja publike koja se mršti na retke naslove savremene muzike u programima. Ovaj događaj je bio iskupljujući za svako uvo u sali – za ono koje je iščekivalo disonance i buku, i za ono koje ih se unapred užasavalo. Svi su izašli sa osmehom i sa uverenjem da je itekako vredelo prepešačiti kilometre po centru Beograda i čuti “Sky” te subote.

Ivana u tekstu o kompoziciji kaže: “**Lonesome Skyscraper** je kompozicija za simfonijski orkestar trojnog sastava i elektroniku. Inspirisana je neobičnom sudbinom jednog nenaseljenog nebodera koji se nalazi u Pečuju, u Mađarskoj, bivšim stanarima i sadašnjim komšijama. Neboder je u jednom momentu ušao u Ginisovu knjigu rekorda kao najviša nenaseljena zgrada u Evropi. Izgrađen je krajem ‘70ih godina, kao najviša zgrada u tom delu Mađarske, u gusto naseljenom delu Pečuja. Nekoliko meseci nakon useljenja prvih stanara, primećeno je da se zgrada ljulja, da nije stabilna, te su stanari za kratko vreme prinudno iseljeni. Procenjeno je da se fatalna greška u statici građevine ne može popraviti, a i da bi bilo previše rizično i skupo srušiti je, jer je neboder tesno okružen manjim naseljenim zgradama. Danas stoji ograđena žičanom ogradom, a čuvar sprečava zainteresovane turiste da razgledaju više od prizemlja. U gornje spratove se naselilo jato golubova, tako da su zvuci koje su oni proizvodili zgradu činili još jezivijom. Neboder stoji i dalje kao spomenik ljudskoj gluposti i neznanju.”

Ansambl European Bridges Ensemble (EBE), čiji je Ivana član, dobio je 2010. godine ponudu da uradi umetnički projekat na temu grada Pečuja, koji

je te godine bio jedna od tri evropske Prestonice kulture. Tada je nastala petominutna elektroaskustička kompozicija, koja je ličila, kako kompozitorka kaže, na “nekomercijalnu muziku iz horor filmova”. Ova kompozicija je bila test mogućnosti snimljenih uzoraka i njihove dalje obrade, a Ivana je nastavila da razmišlja o njima sve do trenutka kada je uobličila ideju i nameru o “Sky”-u.

Usamljeni neboder, oblakoder, kula, soliter... Usamljenost svi dobro poznajemo. Možda i napuštenost, nepopravljivost, beskorisnost. Toliku da ni golubovi beskućnici ne ostaju dugo. Identifikacija sa glavnim junakom je garantovana. U soliteru je Ivana snimala otvaranje i zatvaranje vrata, njihovu škripu, lupanje, zvukove u liftu, razbijanje stakla, ljudske glasove (govor, smeh, šapat, dah), lepet krila... čaše? Mogu da zamislim vesele stanare kako nazdravljaju useljenju, miris novih tepiha, nameštaja. Kuckanje i škripa čaša su važni motivi u kompoziciji, a takodje su, svojom strukturom i trajanjem, odredili njen tempo i metar – 6/4 u tempu četvrtina jednaka 66. Ovo je okvir u kome se muzika i fraze prostiru slobodno, neutralni ram u kome je zapis fluidan i neuslovljen pulsacijom jedinice brojanja.

Snimljene i kasnije obrađene zvuke Ivana je spakovala u četiri grupe:

- 1) zvukove koji imaju određenu visinu tona i ritmičku komponentu, tako da mogu biti korišćeni za komponovanje ritmičko-melodijskog materijala,
- 2) zvukove koji nemaju određenu visinu tona ali imaju ritmičku komponentu,
- 3) zvukove koji nemaju određenu visinu tona ni ritmičku strukturu - ambijentalne zvukove, i
- 4) ambijentalne zvukove nastale naknadom obradom različitih neambijentalnih zvučnih uzoraka.

Zvuči komplikovano. Komponovanje i jeste komplikovano, teško, divno, uzbudljivo, zarazno, strašno, divno, komplikovano... Divno.

Materijal u orkestru je izrastao iz Ivanine prve orkestarske kompozicije, “Poslednjeg bala Margarite Nikolajevne”. Uzela je uzorak završnog lebdećeg odseka sa harfom, flautom, hornom i gudačima i razvukla ga na sedmostruko trajanje. Dobila je zrnast zvuk, sličan rezultatu granularne sinteze, kao rasutu prašinu muzike zaustavljene u vremenu. Ovakav sloj je dalje analizirala u Irkamovom AudioSculptu i prevodila u MIDI jezik u Max/MSP-u. Protočni softveri su bili i OpenMusic, Finale i LogicPro, a samo izvodjenje je realizovano u

programu AbletonLive, koji je standard za sviranje žive elektronike, a u našoj umetničkoj produkciji tek počinje da se primenjuje.

Ivanina metoda "prevoda" elektronskog zvuka u orkestarski zvuk slična je onome što Marko Stropa naziva "kognitivnom orkestracijom". To nije jednostavan prepis rezultata spektralne analize u konkretne tonske visine orkestarskih instrumenata, jer su ti rezultati daleko složeniji od prostog niza frekvencija. Instrumentacija i orkestracija mogu sadržati i druge zvukove osim čistih tonova, tako da se formirani "objekat" – rezultat analize uzorka, kao zbir elemenata u odredjenom odnosu, tek posle ozbiljnog promišljanja i brojnih simulacija može primeniti na orkestarski medijum.

Elektroakustički sloj koji je prisutan tokom cele kompozicije jeste šum dobijen istezanjem uzorka snimljenog razgovora iz prizemlja pečujskog solitera. Uz njega, skoro neprekidno sviraju gudači, u dugim tonovima, harmonijama, sa povremenim ulaskom u šum. U ozvučavanju praznine, postavljeni su često široko, *divisi*, sa flažoletima u čelima i kontrabasima, i sa minimalnim kretanjem u bliske ili harmonske tonove.

Forma je evolutivna i razvija se u velikom tenzionom luku do repriznog momenta u 14. minutu. Kada sam počela da lociram pojedinačna "slova" (odseke), shvatila sam da ulazim u petlju (loop), jer je treća celina imala u sebi manje odseke, a kontrast sa prethodnim i narednim tokom je bio minimalan. Pomislila sam na fraktale: kako se i ovde množe i ogledaju sami u sebi, kao prozori napuštene zgrade. Struktura "Sky"-a je tako prirodna, tečna, spiralno/spinalno simetrična, nalik na ples lanaca DNK, pa nam se čini da je forma klizna, kružna i otvorena. U ukupnom trajanju od 18 minuta ni u jednoj sekundi slušaocu neće pobeći pažnja, nema maštanja, razgledanja, niti dosade koja je tako uobičajena na koncertima.

Melodijski i ritmički sadržaj "Sky"-a je naizgled minimalan, a zapravo jako proslušan, doziran i majstorski vodjen kroz celu kompoziciju. Prve melodije se grade stidljivo, malim koracima: mala sekunda naniže u oboi, iznad nje - velika sekunda naviše u alt flauti. Polako se javljaju i male terce, kao ulaz u harmonski ton, a onda i kao melodija u najvišem glasu. Harmonija je zaista noseća konstrukcija "Sky"-a, kako u vremenu tako i u prostoru, postavljena prozračno, pa pomalo skakutavo, trepereći, a zatim sve gušće, do masivne kulminacije pred

reprizu. Motivi su efemerni - prolazni i neuhvatljivi, sad ih ima, pa ih nema... A kada golubovi iz elektronike ulete pravo u tremolo na gran kasi i čineli - srce mi se slomi. Kako se našlo toliko lepote u jednoj ogromnoj praznini?

Prljavi zidovi, žičana ograda i "nekontrolisani mali trzaji već preminulog bića". Sinoć sam pronašla film i fotografije rušenja "Sky"-a iz novembra 2016. godine. Našli su način, našli su kompaniju, platili su tri miliona evra. Kao što na kraju Ivanine kompozicije ostaje samo "zvuk radio aparata sa stanice koja više ne postoji", tako za nama ostaje neko "preminulo" vreme. Važno je da ostaju i naši otisci u njemu, kao što je "Sky" - dirljivi trzaji ljudske duše koja transcendirira svako vreme. Muzika živi, diše i grli. Kao draga, divna prijateljica.

Svetlana Savić